

Ion Țița-NICOLESCU

**ARGEȘUL ȘI MUȘCELUL
VĂZUTE DE CĂLĂTORI STRĂINI
ȘI
PRIN DOCUMENTE AUTOHTONE
(SECOLELE XVI – XVIII)**

– ISTORIE ȘI FOLCLOR –

2023

EDITURA LUMEN
in elita editurilor românești

Argeșul și Mușcelul văzute de călători străini și prin documente autohtone (secolele XVI – XVIII) – istorie și folclor

Ion Tița Nicolescu

Copyright Editura Lumen, 2023

Iași, Tepeș Vodă, nr.2

Editura Lumen este acreditată CNCS

edituralumen@gmail.com

prlumen@gmail.com

www.edituralumen.ro

www.librariavirtuala.com

Redactor: Dana Mereuță

Design copertă: Dana Mereuță

Reproducerea oricărei părți din prezentul volum prin fotocopiere, scanare, multiplicare neautorizată, indiferent de mediul de transmitere, este interzisă.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TIȚA NICOLESCU, ION

Argeșul și Mușcelul văzute de călători străini și prin documente autohtone : (secolele XVI-XVIII) : istorie și folclor / Ion Tița-

Nicolescu. - Iași : Lumen, 2023

Conține bibliografie

ISBN 978-973-166-630-3

94

39

Părinților mei

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR.....	6
PREFAȚĂ	7
Capitolul I	
ARGEȘUL ȘI MUȘCELUL	
– ISTORIE ȘI CULTURĂ, SECOLELE XVI, XVII, XVIII	17
I.1. Societatea românească, aspecte cotidiene ale comunității... 17	
I.2. Economia, climatul economic, schimburi comerciale.....	45
I.3. Tipuri de arhitectură specifică zonelor Argeș și Mușcel	
sec XVI – XVIII	86
I.3.1. Arhitectura religioasă	86
I.3.2. Arhitectura civilă.....	96
I.4. Aspecte locale, menționări și documente privind proprietățile	101
Capitolul II	
SPIRITUALITATEA ROMÂNEASCĂ ÎN ARGEȘ ȘI MUȘCEL	
ÎN SECOLELE XVI-XVIII.....	119
II.1. Cultură și spiritualitate (secolele XVI-XVIII)	119
II.1.2. Biserica ortodoxă și donațiile domnești (sec XVI-XVII)	145
II.2. Obiceiuri și credințe locale	160
II.2.1. Datinile în Argeș și Mușcel, concept unitar.....	160
II.2.2. Colindul staționar de pe valea Topologului – exercițiu de	raționalitate .....
II.2.3. Tradițiile țigănești – exercițiu de toleranță	181
II.2.4. Obiceiuri aproape dispărute: Studiu de caz - <i>Nuielele</i>	186
Capitolul III	
ARGEȘUL ȘI MUȘCELUL DE LA MEDIEVAL LA MODERN.	
ROLUL ACESTORA ÎN EVOLUȚIA STATULUI ȚARA	
ROMÂNEASCĂ.....	191
III.1. Secolul al XVI-lea, perioadă de tulburări și prefaceri.....	191
III.2. Secolul al XVII-lea – începutul disoluției orânduirii	
feudale.....	208
III.3. Secolul al XVIII-lea – perioadă de firească evoluție spre	
modernitate	232

Capitolul IV	
CONTEXTUL ISTORIC AL REGIUNII ARGEȘ-MUȘCEL	
VĂZUTĂ PRIN DOCUMENTE AUTOHTONE ȘI RAPORTAT LA	
SITUAȚIA INTERNĂ A ȚĂRII ROMÂNEȘTI,	
SECOLELE XVI-XVIII	248
IV.1. Secolul al XIV-lea, Argeșul și Mușcelul în evenimente de	
natură politică, spirituală, socială, administrativă.....	248
IV.2. Secolul al XVII-lea, aspecte legate de situația internă a	
Argeșului și Mușcelului raportate la situația internă a Țării	
Românești.....	265
IV.3. Secolul al XVIII-lea, adaptarea societății românești la	
realitățile existente.....	272
CONCLUZII.....	279
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....	287
ANEXE.....	306

LISTA ABREVIERILOR

- AARMSI – Analele Academiei Române, Memoriile Secției de Istorie, București*
- SJA-AN – Serviciul Județean Argeș al Arhivelor Naționale, Pitești*
- Argessis – Anuarul Muzeului Județean Argeș, Studii și comunicări*
- Arhivele Olteniei – Revistă anuală a Academiei Române, Craiova (1922-1943)*
- BCMI – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, București*
- BOR – Biserica Ortodoxă Română, București*
- CI – Cercetări Istorice, București*
- DIR – Documente privind Istoria României, București*
- DRH – Documenta Romaniae Historica, București*
- Museum – Anuarul Muzeului Viticulturii și Pomiculturii – Golești, Studii și comunicări*
- Prolegomena – Prolegomena la Istoria Disciplinei Artei Românești*
- REESSE – Revue Des Études Sud-Est Eoropéennes, București*
- RI – Revista Istorică, București*
- RRH – Revue Roumaine d'Histoire, București*
- RIR – Revista Istorică Română, București*
- SAI – Studii și Articole de Istorie, București*
- ST – Studii Teologice, București*
- Studii – Studii. Revista de Istorie, București*

PREFAȚĂ

Principalul scop al acestei lucrări este de a analiza istoria și evoluția societății argeșene și mușcelene în contextul unei situații externe nefavorabile statului medieval din care făcea parte. Este important să precizăm, pentru tranșarea problemei, că informația disponibilă a fost tratată într-o manieră echilibrată și cuprinzătoare, astfel încât, de-a lungul a trei secole, sintetizarea aspectelor societății, din vechile structuri administrative ale Țării Românești să pară accesibile și ușor de înțeles, fără, însă, a le trata simplist sau superficial. Multe din lucrările scrise despre Argeș și Mușcel au, ori caracter enciclopedic, axându-se doar pe anumite aspecte și conțin atât de multe detalii, încât tendințele de ansamblu sunt dificil de observat, ori tind să se concentreze pe un domeniu îngust, omițând informații de fond, foarte importante pentru o perspectivă echilibrată. În altă ordine de idei, putem aduce în discuție și unele scrieri care analizează o societate aflată în pragul perioadei moderne, fără a menționa date anterioare relevante.

Asemenea lucrări au propriile merite, dar, în unele situații, pot îndepărta un cititor neavizat, aspect regretabil, în condițiile în care, Argeșul și Mușcelul au dat primele capitale ale Țării Românești, amândouă fiind structuri fundamentale ale viitorului stat românesc, învăluite, încă de la începuturi, de o aură princiară.

Accesibilitatea a fost una din preocupările majore în conceperea acestui studiu, făcând trimitere, adesea, la hrisoavele timpului, sau la relatările călătorilor străini, încercând, prin paralelism și interpretare istorică bazată pe surse bibliografice, să *recompună* și să *reconstruiască* o societate care, deși controlată de marile puteri medievale, se afla în pragul deschiderii sale europene.

Înainte de a începe acest demers, au fost necesare: o vastă parcurgere a surselor bibliografice, studierea monografiilor localităților, deplasări în diferite spații etnografice din județul Argeș, în încercarea de a trasa aspecte legate de credințe, obiceiuri și datini, incluzând, astfel, orice informație utilă în completarea studiului.

După rezumarea multor pagini legate de istoria acestui spațiu de legendă, putem afirma că există atât de multe lucruri de adăugat,

subiectul fiind atât de complex, încât nu poate fi redat în întregime, nici măcar structural, printr-o singură lucrare. *Povestea* acestei societăți este fascinantă, conține elemente mitice prin obiceiurile sale ancestrale, dar și prin cele apărute în urma unor evenimente istorice, elemente controversate privitoare la bunul mers al economiei, al schimburilor comerciale, precum și aspecte legate de oportunismul comunităților mușcelene și argeșene. În acest sens, mărturie stau documentele ce vor fi prezentate, dar și argumente legate de modul în care se va contura cultura românească ulterioară.

Este foarte important pentru cei mai puțin familiarizați cu subiectul, dar și pentru cei din mediul academic să afle ce *porțiuni* din istoria acestor regiuni sunt încă neclare și nesigure, pentru că o *radiografie* făcută unei societăți mici este un mare pas în înțelegerea societății în ansamblu, a circumstanțelor în care aceasta a făcut față, de-a lungul timpului, evenimentelor istorice nefaste, rod al valorilor morale și al practicilor puternic înrădăcinate.

Înțelegerea acestor entități administrative presupune, nu numai abordarea diferitelor aspecte legate de viața economică, justiție, viață religioasă, etc., ci și a acelor corelate la categoriile sociale existente, acestea fiind surprinse ca elemente constitutive ale societății românești, din acest spațiu de legendă. Perioada de timp cuprinsă între secolele XVI și XVIII, la care vom face referire în această lucrare, reprezintă perioada feudalismului dezvoltat, precum și începuturile destrămării acestei epoci, spre a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, odată cu apariția primelor *simptome* ale capitalismului ce vor înlocui relațiile de producție împământenite.

Fără îndoială că va fi destul de dificil în acest studiu să poată fi cuprinse detaliat toate caracteristicile perioadei luate în discuție, dar considerăm că mărturiile străinilor veniți pe aceste meleaguri ne pot furniza date concludente privind societatea românească, care, alăturate documentelor românești, pot creiona o succintă, dar sugestivă și reprezentativă descriere a elementelor definitorii care poartă amprenta timpurilor la care ne referim.

Istoria Argeșului și Mușcelului merită să fie cunoscută, dar, pentru a o înțelege așa cum se cuvine, analiza trebuie să cuprindă o lungă perioadă temporală în care relatările călătorilor străini, hrisoavele și observațiile directe asupra obiceiurilor și credințelor străvechi vor

argumenta o evoluție firească, într-un cadru politic ostil. Cele trei veacuri luate în discuție în acest studiu pot apărea ca un impediment – timpul, destul de mare ce pare imposibil de *acoperit* - într-o relatare exactă și pertinentă dar nu trebuie uitat faptul că lucrarea se referă la un spațiu geografic relativ mic.

Înainte de a intra în esența acestei lucrări, este imperios necesară delimitarea și poziționarea geografică a Argeșului și Mușcelului, în contextul statului din care făceau parte. Analizând, astfel, putem spune că cele două zone prezintă multe aspecte remarcabile de particularitate, dar, în același timp, și multe trăsături comune legate de comportament, port, artă, de fenomenul artistic, în general, dar și de cel legat de schimburi comerciale și meșteșuguri¹.

Folosind limbajul curent, putem spune că, în perioada de timp parcursă, Țara Românească se împărțea în structuri administrativ – teritoriale numite județe².

Zona istorică a Argeșului, corespondent al vechiului județ Argeș are limita nordică coama munților Făgăraș și se întinde pe o suprafață preponderent deluroasă și muntoasă, iar, în partea de sud, ajunge până la confluența râurilor Vâlsan și Argeș. În partea de est, teritoriul Argeșului ajunge până la confluența Râului Doamnei cu Râul Târgului, iar marginea de vest este delimitată de râul Olt, Argeșul fiind despărțit de Mușcel prin dealurile dintre Bratia și râul Doamnei³. Trebuie menționat că, din punct de vedere etnografic, în zona Argeșului, se distinge o subzonă: cea a Topologului cuprinsă între râul Topolog și Olt, care oferă unele caractere etnografice legate de zonele învecinate, în speță, zona Vâlcii.

Zona Mușcelului asimilată, ca și Argeșul, vechiului județ cu același nume, se întinde între râul Vâlsan și Dâmbovița și se prezintă asemenea unei unități etnografice omogene. După cum precizam anterior, cele două zone prezintă o serie de elemente comune și particulare; elementele comune, cum ar fi: olăritul sau industria casnică,

---

¹ Florea Bobu Florescu, Paul Stahl, Paul Petrescu, *Arta Populară din zonele Argeș și Mușcel*, Editura Academiei Române, București, 1967, p. 5.

² Paul Cernovodeanu, *Societatea feudală românească văzută de călători străini (secolele XV – XVIII)*, Editura Academiei Române, București, 1973, p. 71.

³ Florea Bobu Florescu, Paul Stahl, Paul Petrescu, *op. cit.*, p. 5.

În special, meșteșugurile, vin dintr-un spațiu eterogen de dezvoltare. În ceea ce privește deosebiri, se poate spune că arhitectura este un aspect definitoriu, în ceea ce privește cele două zone istorice. Se va vedea pe parcursul acestei lucrări, din relatările călătorilor străini, precum și din menționările unor hrisoave emise de cancelariile domnești, cum aceste două teritorii istorice sunt amintite ca entități geografice aparte, cu structuri sociale, de multe ori, diferite, cu înrâuriri culturale și religioase proprii, cu fonduri culturale separate, care se vor influența reciproc de-a lungul timpului.

Cele două zone au dat posterității adevărate comori de artă populară și religioasă, au influențat arhitectura din Țara Românească, dând noțiunii de *artistic* un nou sens⁴.

Pe de altă parte, asemănarea elementelor culturale dintre cele două zone reprezintă dovezi incontestabile că aceste regiuni au avut un substrat comun, demn de prezența celor două capitale, care vor influența, pentru totdeauna, viitoarea evoluție și formare a statului românesc⁵.

Aceste zone de cultură, pe lângă faptul că s-au influențat reciproc, au, de asemenea, și multe trăsături culturale specifice; astfel, Argeșul cunoaște influențele venite dinspre Vâlcea, o zonă etnografică de o deosebită importanță care și-a pus, la rândul ei, amprenta pe cultura populară a Țării Românești, influență venită prin intermediul subzonei argeșene a Topologului, iar Câmpulungul cunoaște *presiunile* culturale exercitate de sudul Transilvaniei⁶. Această arie de interferență a culturilor a fost surprinsă de cărturarul grec, Gavriil Protul, în secolul al XVI-lea, chiar dacă, la cererea domnitorului Neagoe Basarab, întocmind o descriere a mănăstirii Argeș, face comparații estetice și aseamănă, din punct de vedere tehnic, construcția din Curtea de Argeș cu catedrala Sfânta Sofia din Constantinopol⁷.

---

⁴ Radu Crețeanu, *Bisericile de lemn din Muntenia*, Editura Meridiane, București, 1968, p. 5.

⁵ Victor Brătulescu, *Meșteri zugravi, constructori și cititori de pe Vedea și Cotmeana, regiunea Argeș*, în revista „Glasul Bisericii”, 1962.

⁶ Florea Bobu Florescu, Paul Stahl, Paul Petrescu, *op. cit.*, p. 7.

⁷ *Viața și traiul sf. Nifon, patriarh al Constantinopolului, scrisă de către chir Gavriil Protul*, editată Tit Simedrea, București, 1967, p. 43.

Valorile existente în cele două regiuni istorice nu s-au limitat doar la a îmbogăți cultura românească, elemente decorative ale Bisericii Episcopale de la Curtea de Argeș găsiindu-se și pe clopotnița bisericii Sf. Ștefan din Viena⁸. În acest context, amintim că Edmond Chishull, capelan englez, preciza, în anul 1702, că monumentele de artă din Țara Românească sunt influențate de cultura argeșeană⁹.

Cunoașterea societății argeșene și mușcelene, printr-o lucrare cu accente monografice, dar privită în lumina unor comparații și interpretări istorice a unor texte autohtone puse alături de înscrisurile călătorilor străini, poate revela o altă imagine a celor două regiuni, care, în unele cazuri, nu a fost semnalată de izvoarele istoriei sau observată de cercetători, pentru simplul motiv al *nestratificării* acestui gen de documente. Pentru a înțelege fenomenul de cultură și istorie *degajat* de Argeș și Mușcel, s-a făcut apel la categorii de documente din care să reiasă majoritatea aspectelor referitoare la societatea argeșeană și mușceleană, cuprinsă între spațiul temporal al secolelor al XVI-lea și al XVIII-lea. Veacul al XVIII-lea este caracterizat de faptul că un număr mai mare de călători străini vin în Țara Românească, crescând, astfel, și numărul de informații legate de acest teritoriu, atenția lor bazându-se pe problemele politice și economice¹⁰.

Cele mai multe relatări ale străinilor aflați în trecere prin Argeș și Mușcel, fie că sunt diplomați sau militari, oameni ai bisericii sau simpli negustori, aduc, în actualitate, repere pe care documentele timpului sau viitoarele tratate de istorie nu le consemnează. Elementele pe care le putem defini ca neredate de istoria românească sunt, adesea, aspecte din viața cotidiană, ce aduc, la lumină, în special, conflictele militare sau evenimente politice importante¹¹. Acest lucru nu este valabil doar pentru Țara Românească, în ale cărei anale se găsesc, de cele mai multe ori, după cum precizăm mai sus, înșiruiți de evenimente, ctitorii de monumente. Observații, ca cele ale lui Petru Bakšić

---

⁸ M. De La Roquette, *Tableau historique, géographique et politique de la Moldavie et de la Valachie*, ed. II, Paris, 1824, p. 14 – 15.

⁹ Nicolae Iorga, *Istoria românilor prin călători*, vol. II, Editura Casei Școalelor, Vălenii de Munte, 1928, p. 72.

¹⁰ *Prolegomena la Istoria Disciplinei Artei Românești*, Serie Nouă 5, discurs rostit la 3 februarie 1975, în ședință solemnă de Acad. Virgil Vătășianu, Editura Academiei Române, București, 1975, p. 6. (în continuare: *Prolegomena...*).

¹¹ *Ibidem*, p. 7.

(Baksev)¹², Bartolomeo Locadello¹³, dar și ale altora, preluate de la localnici care considerau că unele resurse naturale nu erau exploatare din pricina faptului că puteau stârni lăcomia turcilor, aduc o altă imagine a societății românești medievale. Același amănunt, spre a lărgi spectrul situației semnalate, apare și în Moldova, în *Letopisețul Țării Moldovei* sau în *Cronica Țărilor Moldovei și Munteniei*, cronică redactată în limba polonă.

Acest gen detalii continuă în domeniul artistic cu opera lui Radu Greceanu. În lucrarea sa¹⁴ despre Constantin Brâncoveanu, cronicarul vorbește despre numeroasele ctitorii ale domnitorului, dar fără să aducă în discuție aspecte de ordin artistic¹⁵. Acest amănunt se regăsește, în unele situații, și în relatările călătorilor străini. Concludente, în acest sens, sunt detaliile oferite de Anton Maria Del Chiaro legate de descrierea palatului domnesc de la București, din timpul lui Constantin Brâncoveanu și Ștefan Cantacuzino. Acesta se referă la saloanele boltite, la coloane sau grădinile în stil italian. De ce nu sunt oglindite în astfel de lucrări, de exemplu, evenimente legate de vicisitudinile prin care trece populația locală sau aspecte din viața agitată de fiecare zi? Răspunsul poate fi simplu: autorii, cronicarii au trăit în mijlocul unei societăți agitate, iar aceste lucruri nu reprezentau, pentru ei, fenomene anormale, demne de menționat în scrierile lor¹⁶.

Hrisoavele timpului, emise din nevoia stringentă de reglementare legislativă a unor probleme de ordin civil sau chiar penal, *coboară* în mijlocul populației, în sfera unei societăți aproape deloc amintită de mințile luminate ale timpului. Documente autohtone, alături de menționările călătorilor străini, pot surprinde un număr apreciabil de evenimente în măsură să determine creionarea unei alte imagini a societății românești care ia profilul unei cronici nescrise. În acest studiu,

---

¹² Maria Holban, Maria Matilda Alexandrescu Dersca-Bulgaru, Paul Cernovodeanu, Totoiu Ion, *Călători străini despre țările române*, Editura Științifică și Enciclopedică București, vol. V, București, 1970, p. 204, (în continuare: *Călători străini despre țările române*).

¹³ *Ibidem*, p. 34.

¹⁴ Radu Iogofăt Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Brâncoveanu voievod*, Editura Academiei. Studiu introductiv și ediția critică de Aurora Ilieș, *Cronicile medievale ale României*, București, 1970.

¹⁵ *Prolegomena*..., p. 9.

¹⁶ *Ibidem*, p. 8.

avem două tipuri de înscrisuri cu certă valoare istorică și documentară. Hrisoavele dovedesc starea, de fapt, a unei situații sau alteia, lăsând la latitudinea istoricilor să le determine subiectivitatea sau obiectivitatea, iar relatările călătorilor străini, de multe ori, vizibil, subiective, ne parvin, așa cum precizam anterior, de la oameni aflați pe diferite trepte sociale și cu diverse îndeletniciri.

Interpretarea istorică, bazată pe antiteză, demonstrează, în mod evident, evoluția diferitelor forme tipice de comportament, cultură sau comerț, ori poate reliefa mentalul colectiv al unei societăți medievale românești, aflate la răscrucea istoriei, a unei populații vitregite de marile imperii, agresată și obligată, de multe ori, la compromisuri nefericite, sau la acceptarea unor forme alogene de conduită.

Cercetarea de față urmărește evoluția acestui fenomen, în condițiile paralelismului dintre aceste categorii de documente, așa cum apar, limitate de spațiu și timp. Cele două regiuni istorice vor fi analizate, în acest context, raportându-le, după cum este cazul, la statul medieval al Țării Românești, pentru că nu ne putem referi la o regiune, *o țară*, fără a lua în considerare perimetrul geografic și statal din care aceasta face parte – altfel, ne-am raporta la o enclavizare sau la entități statale separate, ceea ce nu este cazul.

Evidențierea vieții țărănimii libere sau aservite este la fel de relevantă în această lucrare, ca și existența marilor proprietari feudali și a negustorilor, iar, dacă ar fi să preluăm ideea lui Nicolae Iorga, conform căreia se idealizează rolul țăranilor în ceea ce privește economia țărilor românești și puterea domnească¹⁷, am putea creiona o societate argeșeană și mușceleană privită doar dintr-un anumit unghi, fără, însă, a reda aspectele legate de toate straturile sociale. Parcurgerea temeinică a documentelor înseamnă, de fapt, nu numai o bună înțelegere a spiritului românesc din această perioadă, dar poate contura o idee clară a relațiilor feudale existente în societate. *Boieri* în Țara Românească se numeau, până în secolul al XVII-lea, toți proprietarii de pământuri, chiar dacă nu dețineau dregătorii¹⁸.

---

¹⁷ Nicolae Iorga, *Istoria României*, vol. I, Editura Academiei Române, București, 1960, p. 799 – 806.

¹⁸ Constantin Giurescu, *Studii de istorie socială*, Editura Universul, București, 1943, p. 284.

În altă ordine de idei, cunoașterea structurală a principalelor târguri din Argeș și Mușcel, pe baza documentelor emise de autoritatea domnească, este la fel de importantă în configurarea societății. Orașele Pitești, Câmpulung și Curtea de Argeș vor fi, preponderent, subiectul acestei analize, fără a omite și factorul rural, atunci când acesta aduce indicii vitale acestui demers.

Studiile lui H.H. Stahl, de exemplu, aduc informații prețioase privind organizarea satelor, în special, a celor care nu apar în documente, din simplul motiv că nu se leagă de niciun aspect juridic¹⁹. Acestea se referă la structura arhaică a satelor de tip obștesc, care se va continua până în feudalismul târziu, ajungând până în perioada capitalistă²⁰. În lucrarea de față, tocmai aceste documente cu aspect juridic vor pune în ipoteză date referitoare la organizarea obștilor sătești în asociații țărănești ce stăpâneau proprietăți comune.

Capitolul privitor la *obiceiurile și credințele românilor* reprezintă o parte a acestui studiu, care racordează lucrarea la continuitatea spiritului românesc din Argeș și Mușcel și la rădăcinile sale preistorice. Arta populară, apocrifele legende rurale sunt, de fapt, elemente de succesiune, de neîntrerupere românească, sunt *documente* mult mai greu de *descifrat*, datorită imaterialului. Transmiterea lor cu acuratețe, din generație în generație, a fost posibilă datorită creațiilor gândului, dar și a faptului că erau nescrise, iar copierea lor trebuia să se facă întocmai. Culegătorii de folclor *adună* obiceiurile și le transpun în scrieri, scoțând la iveală momente istorice, epoci înfloritoare sau obscure ale comunităților. Au existat, cu siguranță, în cadrul acestora, perioade întunecate, momente de „ieșire din fire”²¹ primejdioase, din cauza tendinței de permanentizare, dar, poate, necesare pentru vremea lor. Cert este că aceste diviziuni de timp, în care s-au succedat, au obscurizat ideea de continuitate, dar nu au dus la *sincope* culturale. Acest amănunt este demonstrat de literatură și artă care au căutat, în

---

¹⁹ H. H. Stahl, *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, vol. II, Editura Academiei Române, București, 1959, p. 25.

²⁰ P. P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova, Orînduirea feudală*, Editura Academiei Române, București, 1964, p. 7.

²¹ Mircea Eliade, *Profetism românesc, România în eternitate*, vol. II, Editura Roza Vânturilor, București, 1990, p. 98.

permanență, *vecinătatea* creațiilor populare și a moștenirii sale spirituale²².

Putem, de altfel, aprecia că aproape tot ce ne definește astăzi, ca indivizi și comunități este rodul experiențelor noastre folclorice, pentru că, de-a lungul timpului, românitatea și-a bazat existența tocmai pe tradiții și obiceiuri, elemente definitorii ale modului de a gândi *românește*. Acestea exprimau, într-o formă arhaică, prin intuiții rurale, cadre ale geniului creator românesc, fiind preluate, în perioada modernă, de mari oameni de cultură, ca Eminescu, Blaga, Rebreanu, Brâncuși și mulți alții.

Creator de valori spirituale, *satul* a dovedit, încă din vechime, că și-a verificat *fuința istorică*, în primul rând, prin sacrificiu pentru apărarea pământului pe care îl stăpânea, iar, în al doilea rând, prin puterea de a rezista forțelor alogene, de ordin economic sau social. În fond, aceasta este misiunea istorică a oricărei națiuni – aceea de a-și apăra țara și libertatea, pe de o parte, și de a avea capacitatea de a crea valori, pe de altă parte. Fără aceste două lucruri esențiale, orice popor riscă să se piardă pe drumul istoriei și chiar să dispară. De asemenea, progresele unei societăți și, ne referim, aici, la perfecționarea uneltelor, determină unele modificări în structura socială, ceea ce duce la apariția primelor diferențe de clasă²³.

Mircea Eliade, în lucrarea *Myths, Dreams and Mysteries*, reușește să surprindă într-o manieră interesantă, profunzimea obiceiurilor străvechi, asociind *învățăturile* acestor tradiții izvorâte din secole de *analiză* pragmatică a realităților, cu întrebările și răspunsurile ce definesc omenirea²⁴.

În titlul studiului nostru, există noțiunea de *documente autohtone*, care se definește, într-o anumită măsură, doar prin înscrisurile existente ce devin mărturii ale unor fapte reale. Obiceiurile, credințele și datinile sunt, la rândul lor, documente nescrise, mărturii ale trecutului îndepărtat, ale iubirii de țară, ale vieții și creației artistice, dar

---

²² *Ibidem*.

²³ A. Oțetea, I. Popescu – Puțuri, I. Nestor, M. Berza, V. Maciu, *Istoria poporului român*, Editura Științifică, București, 1970, p. 19.

²⁴ Mircea Eliade, *Myths, Dreams and Mysteries*, Harper Torchbooks, New York, 1967, p. 244 – 245.